

Statsråd Audun Lysbakken
Barne- og Likestillingsdepartementet
Postboks 8036 Dep
0030 Oslo
Georg-Hilmar.Antonsen@bld.dep.no

Vår fil: B11-22LA
Vårt arkiv: 401
Saksbehandler: Liv Arum

Oslo, 29. november 2011

Statsbudsjettet for 2013

FFO – Funksjonshemmedes Fellesorganisasjon oversender med dette våre hovedkrav og forslag til satsingsområder til statsbudsjettet for 2013. Kravene danner utgangspunkt for møte i Kontaktutvalget mellom Regjeringen og FFO som det er innkalt til 20. desember 2011.

Selv om statsbudsjettet for 2012 fortsatt er til behandling i Stortinget vil FFO, utfra den kunnskapen vi i dag har om prosessen, fremme forslag til fire viktige hovedsatsinger. Under omtalen av våre fire hovedkrav vil vi vise til ulike tiltak som kan bedre situasjonen innenfor områdene. Dette er alle områder som har stor betydning for mennesker som lever med funksjonshemning og kronisk sykdom.

FFO ber Regjeringen gjøre følgende områder til hovedsatsinger i statsbudsjettet for 2013:

- Satsing på habilitering og rehabilitering – nødvendig for å lykkes med samhandlingsreformen
- Oppfølging og styrking av 'Jobbstrategi for personer med nedsatt funksjonsevne'
- Økte ressurser til NAV – både når det gjelder rammer og faglig kompetanse
- Norge – universelt utformet innen 2025

Nær en femtedel av befolkningen er funksjonshemmet og opplever udekte behov og barrierer på de fleste samfunnsområder. Derfor vil selv den strengest prioriterte kravlisten fra FFO være både bredspektret og til dels omfattende. Likevel bestreber FFO seg på å prioritere krav og innsatsområder og ber om at de satsingsområdene vi løfter særskilt frem, bli tatt hensyn til.

Flere konkrete krav fra FFO

Som paraplyorganisasjon for 72 organisasjoner med til sammen over 335.000 medlemmer er vårt interessefelt omfattende. I løpet av januar 2012 vil vi oversende mer spesifikke budsjettkrav til flere fagdepartementer som har ansvar på ulike områder som berører mennesker med funksjonshemning og kronisk sykdom. Omfanget av FFOs krav til de årlige statsbudsjettene illustrerer godt folks opplevelse av det å leve med funksjonshemning eller kronisk sykdom i det norske samfunnet i dag.

FFOs krav til hovedsatsinger:

Satsing på habilitering og rehabilitering

FFOs krav

- FFO ber om at habilitering og rehabilitering blir et satsingsområde i arbeidet med å realisere samhandlingsreformen.
- FFO ber om at realiseringen av den nasjonale strategien for habilitering følges opp ved at det legges frem en forpliktende økonomisk opptrappingsplan.

Satsing på Habilitering og rehabilitering – nødvendig for å lykkes med samhandlingsreformen

FFO har i sin støtte til gjennomføringen av samhandlingsreformen hele tide pekt på viktigheten av å prioritere rehabiliteringsinnsatsen høyere. Perioden for Nasjonal strategi for habilitering og rehabilitering avsluttes i 2011 uten at den følges opp i budsjettforslaget for 2012. Når en slik prioritering uteblir, frykter FFO at man ikke vil lykkes med samhandlingsreformen. For at kommunene skal kunne ta et større ansvar for sine innbyggers helse mener FFO at hele rehabiliteringsfeltet må styrkes.

Det vil fra 1. januar 2012 bli tatt grep i forhold til både utskrivningsklare pasienter og til kommunal medfinansiering av nødvendig sykehusinnleggelse, men lite eller ingenting i forhold til rehabilitering som innsatsområde.

Kommunene har i over 20 år hatt det overordnede ansvaret for rehabiliteringstjenestene. Allikevel viser erfaringene at svært mange kommuner har unnlatt å ta dette ansvaret på alvor. Dette har fått konsekvenser for enkeltpasienter, ikke minst for mennesker som lever med funksjonshemning og kronisk sykdom. FFO er svært usikker på hvordan kommunene kommer til å prioritere rehabiliteringstilbudet til mennesker med funksjonshemning og kronisk sykdom, i konkurranse med andre overførte oppgaver i forbindelse med samhandlingsreformen som det følger økonomiske intensiver med.

Enighet om at rehabilitering er viktig – men ingenting skjer

Det er bred erkjennelse av at riktig rehabilitering har avgjørende betydning for å hindre forverring av sykdom, og hindre sykemelding og uførhet. Da er det vanskelig å forstå hvorfor rehabilitering ikke prioriteres av kommunene. Ett av hovedformålene med samhandlingsreformen er å forhindre sykdomsutvikling og dårligere helse hos befolkningen. For å få til dette mener FFO at det må satses systematisk på innsatsområdet rehabilitering.

FFO mener at rehabiliteringsfeltet er det best utredede området på helsesektoren, noe antall rapporter og prosjekter de siste 10 årene dokumenterer. Det har imidlertid vært beklagelig lite aktiv handling for å etablere gode rehabiliteringstilbud, og da særlig i kommunene. FFO mener derfor at det finnes nok kunnskap, utredninger og planer til å kunne iverksette en konkret handlingsplan som tydelig angir rollefordeling og ansvar for rehabiliteringsarbeidet.

På denne bakgrunn ber FFO regjeringen om å gjøre habilitering og rehabilitering til et stort satsingsområde i årene fremover. En forpliktende opptrappingsplan vil etter FFOs mening være nødvendig for å få dette til. En forpliktende opptrappingsplan må omfatte konkrete innsatser slik at man når målet om at alle som trenger det får habilitering og rehabilitering.

Handlingsplaner for nasjonale og lokale innsatser som utarbeides med utgangspunkt i en opptrappingsplan må blant annet omfatte en kraftig økning i omfanget av rehabiliteringsinnsatsene både på kommunalt nivå og i den spesialiserte rehabiliteringen. Det må satses systematisk på kvalitets- og fagutvikling på området i tillegg til økt innsats på forskning og videreutvikling av brukermedvirkning.

Oppfølging og styrking av jobbstrategien for personer med nedsatt funksjonsevne

FFOs krav

- FFO ber om at jobbstrategien i 2013 følges opp med 500 mill kroner, både til videreføring av eksisterende tiltak og iverksetting av nye.
- FFO ber regjeringen vektlegge betydningen av et bredest mulig eierskap til jobbstrategien, også blant arbeidslivets parter.

FFO er fornøyd med at det i forbindelse med fremleggelsen av forslaget til statsbudsjett for 2012 også ble lansert en egen Jobbstrategi for personer med nedsatt funksjonsevne. FFO har lenge ment at en slik strategi er nødvendig, og da i første rekke for å møte utfordringene som knytter seg til funksjonshemmedes arbeidslivsdeltakelse på bred front. I den forbindelse er FFO særskilt fornøyd med at strategien peker ut fire konkrete barrierer funksjonshemmede støter på veien inn i arbeidslivet og i arbeidslivet. Disse barrierene må bygges ned gjennom konkret virkemiddelbruk.

Neste ledd i arbeidet med jobbstrategien og for å styrke funksjonshemmedes arbeidslivsdeltakelse, må være å trappe opp virkemiddelbruken, slik at arbeidet med å bygge ned barrierene funksjonshemmede møter i arbeidslivet intensiveres i årene som kommer. Et annet helt avgjørende element er å følge og overvåke hvilke innsatser som gir positive resultater. I dette arbeidet forutsetter FFO at brukerne gis en sentral rolle.

Slik FFO leser forslaget til statsbudsjett for 2012 ligger det inne konkrete satsninger på til sammen om lag 150 mill kroner, som kan knyttes direkte til tiltak eller styrking av tiltak under jobbstrategien. Fordelt på de enkelttiltakene som medfører konkrete kostnader ser fordelingen av midler slik ut:

Forsøk med tilretteleggingstilskudd (samlet bevilgning)	25 mill kroner
Funksjonsassistanse (samlet bevilgning)	30 mill kroner
Arbeids- og utdanningsreiser (samlet bevilgning)	30 mill kroner
Arbeidsmarkedstiltak (500 plasser)	50 mill kroner
<u>Styrking av Arbeids- og velferdsetaten</u>	<u>15 mill kroner</u>
SUM	150 mill kroner

Oversiktene ovenfor viser at tiltakene hver for seg utgjør relativt små innsatser i kampen for å bygge ned sementerte barrierer som funksjonshemmede og kronisk syke i årevis har kjempet mot. Det er også slik at det ikke er knyttet bevilgninger til alle barrierene det satses på å bygge ned.

Det er selvsagt ikke slik at alle tiltak i innsatsen for å få flere funksjonshemmede i jobb først og fremst kan måles i penger. FFO ser også at det er fullt mulig å fremstille innsatsbruken i tilknytning til jobbstrategien som langt mer omfattende enn hva oversikten gir et bilde av. Men oversikten synliggjør hvilke ressurser som tilføres jobbstrategien det kommende året. Dette er en god start på det viktige arbeidet med å gjennomføre jobbstrategien. Skal innsatsen lykkes over tid, er det imidlertid behov for at innsatsen trapes opp, også ressursmessig.

FFO ønsker derfor at det i 2013 settes av til sammen 500 mill kroner til gjennomføringen av og det videre arbeidet med jobbstrategien. Disse midlene må finansiere både en videreføring av tiltakene som alt ligger inne 2012, og også brukes på å igangsette flere og nye tiltak. FFO mener i den forbindelse det er avgjørende viktig at det fra 2013 tilføres midler særlig til arbeidet med å bygge ned diskrimineringsbarrieren og produktivetsbarrieren. FFO vil i tillegg også understreke betydningen av et fortsatt sterkt fokus fra regjeringens side på at alle partene i arbeidslivet må føle en sterk forpliktelse knyttet til realiseringen av jobbstrategien. Både arbeidsgivere og arbeidstakere må bidra aktivt til gjennomføringen av strategien for å få gode resultater.

Skal arbeidet med jobbstrategien lykkes, er det også en forutsetning at alle departementer oppfatter at dette er en strategi alle står bak og er forpliktet på. For å kunne gjennomføre denne strategiske innsatsen må arbeides følges opp med engasjement og konkrete tiltak fra alle berørte departement.

Økte ressurser til NAV

FFOs krav

- FFO ber om at NAV i 2013 tilføres 500 mill kroner utover foreslått budsjetttramme for 2012, for å gi rom for nødvendig satsning på flere ansatte, bedre kompetanse om funksjonshemmede og kronisk sykes behov og bedre brukervedvirkning.

NAV – vår viktigste tjenesteyter!

NAV er den viktigste tjenesteyteren i hundretusenvis av nordmenns dagligliv. Dette gjelder særlig for funksjonshemmede og kronisk syke, som er helt avhengige av tjenester og oppfølging fra NAVs side for å kunne håndtere daglige aktiviteter som samfunnsdeltakelse, arbeid, skolegang og gjøremål i hjemmet. FFO støttet NAV-reformen da den ble etablert og innholdsreformene i arbeids- og velferdsforvaltningen som fulgte. Både fordi vi ønsker at flere funksjonshemmede skal få mulighet til å delta i arbeidslivet, men også fordi det er et mål for FFO med mer sømløs og helhetlig oppfølging av brukere med sammensatte tjenestebehov gjennom hele livsløpet.

NAVs utfordringer i dag

FFOs vurdering i dag er at NAV har store utfordringer knyttet til den operative oppfølgingen av brukerne av arbeids- og velferdsforvaltningens tjenestetilbud. Utfordringene handler om flere forhold, blant annet at:

- Bemanningen ved de enkelte NAV-kontorene er for lav.
- Kompetansen blant de ansatte som møter brukerne våre er for dårlig.
- Samhandlingen mellom NAV-kontorene i kommunene og de ulike spesialenhetene fungerer lite smidig og behandlingsprosessene går tregt.

- Arbeidet med å gjennomføre brukermedvirkning på systemnivå i arbeids- og velferdsetaten på alle nivåer må prioriteres opp.

Konsekvensene av for dårlig kapasitet og for svak kompetanse er noe våre NAV-brukere erfarer i sitt forhold til NAV. Opplevde svakheter som brukerne beskriver er blant annet:

- For lang ventetid
- Store faglige svakheter i oppfølgingsarbeidet av den enkelte
- For dårlig rettssikkerhet, knyttet til både personvern og dokumenthåndtering
- Et NAV som lytter for lite til sine brukere.

FFO vet at NAV har stor oppmerksomhet på og bestreber seg på å få mest mulig igjen for sine disponible ressurser. Med de rammebetingelsene som gis til NAV, er dette et fokus det er viktig og riktig av NAV å ha. Det er samtidig et uomtvistelig behov for å styrke kompetansen blant de ansatte om personer som lever med funksjonshemning og kronisk sykdom, og særlig kunnskapen om hvordan arbeids- og velferdsforvaltningen skal ta imot sine brukere med ulike behov. I tillegg kommer helt nødvendige innsatser for å redusere ventetiden på behandlingen av saker, noe som er en stor utfordring for den norske velferdsetaten. Det er bra at NAV alt har satt fokus på disse utfordringene, men FFO forventer samtidig praktisk innsats som kan endre dagens situasjon.

Hovedinntrykket fra et brukerståsted er fortsatt at NAV med sine utfordringer er kraftig underfinansiert. Skal arbeids- og velferdsforvaltningen komme dit at den faktisk møter de målsetningene Stortinget og regjeringen satte for NAV-reformen og for arbeids- og velferdsforvaltningens tjenesteyting, mener FFO det er helt nødvendig å tilføre økte ressurser og nye bevilgninger.

NAV må styrkes

FFO ønsker derfor at NAV i 2013 får tilført midler utover dagens driftsnivå som vil gjøre det mulig å:

- Øke antallet ansatte, særlig ved de lokale NAV-kontorene.
- Styrke kompetansen om livssituasjonen til personer som lever med funksjonshemning og kronisk sykdom - særlig i tilknytning til oppfølgingsarbeidet av den enkelte bruker.
- Øke innsatsen med å etablere og gjennomføre brukermedvirkning på systemnivå.

FFO erfarer at brukerutvalgene på de ulike administrative nivåene i NAV-systemet fungerer ulikt når det gjelder hvordan NAV velger å bruke utvalgene. FFO mener utvalgenes rolle kan tydeliggjøres og at de må brukes aktivt i blant annet oppfølgingen av 'Jobbstrategien for personer med nedsatt funksjonsevne'.

Fra FFOs ståsted er det selvsagt vanskelig å skulle foreslå en helt konkret økonomisk ramme for hva NAV bør styrkes med innenfor budsjettåret 2013. En styrking som både skal romme økt bemanning, mer innsats for å bygge opp bedre kompetanse på våre brukergupper samt økt innsats på brukermedvirkning på systemnivå anslår vi trolig må ligge minst på 500 mill. kroner utover dagens driftsnivå i Arbeids- og velferdsetaten. Dette vil i så fall innebære en styrking av NAVs driftsbevilgning på i underkant av fem prosent sammenlignet med det foreslåtte nivået i statsbudsjettet for 2012.

Norge – universelt utformet innen 2025

FFOs krav

- FFO ber om at det innføres en plikt om universell utforming i eksisterende bygg, uteområder, transport og IKT innen 2025.

Plikt om universell utforming er nedfelt i diskriminerings- og tilgjengelighetslovens § 9, og regjeringens handlingsplan på området har som ambisjon og visjon at Norge skal være universelt utformet i 2025. Dette er ambisiøst, men mulig, ifølge regjeringen, som i planen forslår ulike tidsfastsatte mål og tiltak for å oppnå dette.

FFO mener både diskriminerings- og tilgjengelighetsloven og handlingsplanen mangler de viktigste virkemidlene for å oppnå ambisjonen, nemlig klare tidsfrister og tiltak for eksisterende bygg, uteområder, transport og IKT. Dette er de mest utfordrende områdene fram mot 2025, og skal man ha mulighet til å komme i mål, er det nødvendig med en helhetlig satsing, oppfølging med tilstrekkelige bevilgninger og klare tidsfrister. Her mener FFO at regjeringen har vist en påfallende unnfalighet.

Syseutvalgets anbefalinger

FFO vil minne om at Syseutvalget¹ gikk inn for en frist på 2019 for når eksisterende bygg, anlegg og opparbeidede uteområder rettet mot allmennheten skulle være universelt utformet. I tillegg gikk et mindretall inn for plikt til universell utforming også av eksisterende IKT og samferdsel. Argumentasjonen bak at ikke flertallet gikk for dette var i hovedsak økonomisk. Som kjent valgte regjeringen å gå inn for tidsfrister for eksisterende IKT, men ikke for de mer kostnadstunge områdene transport, bygg og uteområder.

Plikt om universell utforming i § 9, samt utfyllende forskrifter

FFO deler regjeringens mål om et universelt utformet Norge 2025, men vi tror imidlertid ikke det er mulig uten en mer forpliktende satsing og betydelig økte bevilgninger. Vi foreslår at Syseutvalgets anbefalinger hentes fram, og at en plikt til universell utforming også av eksisterende bygg, uteområder, transport og IKT nedfelles i § 9 i diskriminerings- og tilgjengelighetsloven. Det forutsettes at innholdet i kravet til universell utforming utfylles gjennom forskrifter.

Forskrift om bygninger og uteområder

Etter Syseutvalgets oppfatning vil det fysiske, bygde miljøet som er rettet mot allmennheten, være den meste sentrale arenaen for samfunnsdeltakelse og dermed i kjerneområdet for et krav til universell utforming. Universell utforming av det bygde miljøet vil være avgjørende for om målsettingen om deltakelse kan nås. FFO deler dette synet.

I plan- og bygningsloven åpnes det for en forskrift om tidsfrister for eksisterende bygg og uteområder. Regjeringen har igangsatt en utredning av de økonomiske konsekvensene av en slik forskrift, men tidsfrister er ikke fastsatt. Krav om universell utforming er tatt inn i ny plan- og bygningslov og teknisk forskrift, men den gjelder for nye bygg og ved vesentlige ombygninger. Handlingsplanen har noen tiltak rettet mot enkelte bygningstyper, som krisesenter, utenriksstasjoner og forsvarsbygg, men det er altså ikke noen helhetlige tiltak rettet mot alle bygningstyper.

¹ NOU 2005: 8 Likeverd og tilgjengelighet, Kapittel 10, s. 204

FFO har støttet forslaget om en tidsfrist på 2019, men ser at det kanskje er urealistisk for enkelte bygningstyper. Vi mener derfor 2025 må settes som absolutt seneste frist, slik at alle eiere av eksisterende bygg kan ta hensyn til dette i sine oppussings- og rehabiliteringsplaner.

FFO understreker at vi fortsatt forventer at regjeringen fastsetter kortere tidsfrister for skole- og samferdselsbygg, som tidligere er utpekt som prioriterte bygningskategorier.

Forskrift om transport

Et sentralt styringsdokument innen transportsektoren er Nasjonal transportplan, og et av fire hovedmål er et universelt utformet transportsystem. Realiteten er at det følges dårlig opp, spesielt innenfor Jernbaneverkets område. I kommende transportplan (2014-2023) ligger det an til at målet for et universelt utformet transportsystem settes til 2025. Dette vil kreve en betydelig økning i innsatsen både innen vei og bane, og planen må følges opp i de årlige statsbudsjettene. Jernbaneverket og Statens vegvesen gjorde for noen år siden kostnadsberegninger på sine områder, og FFO har tatt utgangspunkt i disse i våre årlige krav til statsbudsjettet.

I handlingsplanen for universell utforming er transportplanen et sentralt tiltak på transportområdet, men flere områder faller utenfor begge disse planene. Eksisterende transportmateriell er ikke omfattet, planen er ikke forpliktende for luftfart, og i tillegg er kommuner og fylkeskommuners ansvar ikke en del av transportplanen.

FFO mener det også trengs en strategi for å fjerne enkle hindringer. Det sier noe om behovet at det måtte en dom fra Likestillings- og diskrimineringsnemnda til for å få Jernbaneverket til å merke trappene sine. Andre tiltak kan være fjerning eller merking av pullerter og andre hindringer i gangsoner, merking av glassflater og søyler og god skilting. Dette er tiltak som ikke er spesielt kostnadskrevende, men som fordrer planlegging og vilje. FFO mener at 2015 kan settes som frist for slike tiltak, og foreslår at det tas inn i Nasjonal Transportplan.

For å sikre at transportsektoren jobber målbevisst for å nå målet om universell utforming i 2025, må det lovfestes en plikt til universell utforming i sektoren innen 2025. Bevilgningene til sektoren må være av en størrelsesorden som sikrer dette. En oppdatert kostnadsberegning må foretas, og den må legges til grunn for de årlige bevilgningene og etatenes handlingsprogrammer. For å sikre fremdrift, må regjeringen kreve rapportering fra transportetatene på måloppnåelsen innen universell utforming tilbake i tid til 2009, og framover mot 2025. Avvik mellom mål, tiltak og resultat i etatenes handlingsprogrammer under Nasjonal transportplan må fremkomme i rapporteringen.

Forskrift om IKT

I diskriminerings- og tilgjengelighetsloven vises det til en forskrift på IKT-området, som er under utarbeidelse. Forskriften vil inneholde en standard for automater og grensesnitt for nettsider. Arbeidet er kraftig forsinket, og det er uvisst når forskriften er klar. Den skal etter planen tre i kraft et år etter at den er vedtatt, noe som er varslet tidligst kan skje 1. juli 2013.

FFO ser imidlertid at det vil være noen områder innen IKT som faller utenfor forskriftens virkeområde. Eksempler er tilgjengelig IKT i alminnelighet, som datautstyr og programvare, samt billettbestilling på mobil. Departementet ønsker at forskriftsarbeidet skal være dynamisk, men har i første omgang valgt en avgrensning til de nevnte områdene.

FFO ber om at regjeringen senest i 2013 utarbeider en plan for forskriftsarbeid på områder som ikke dekkes av forskriften som er under utarbeidelse nå. Tidsfristen for når alle områder innen IKT skal være universelt utformet må settes til senest 2025.

Med vennlig hilsen

FUNKSJONSHEMMEDES FELLESGORGANISASJON

Knut Magne Ellingsen/s
Leder

Liv Arum
generalsekretær

Kopi til:
Helse- og omsorgsdepartementet,
Arbeidsdepartementet,
Fornyings- administrasjons- og kirke departementet,
Samferdselsdepartementet,
Kommunal- og regionaldepartementet